

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИАЛНИ И СИНДИКАЛНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
КЪМ КНСБ

СОЦИАЛНА ЕВРОПА

Брой 2

юни, 2002
София

Представяме три анализа на положението в Аржентина, публикувани в европейски синдикални издания, не само поради големия интерес, който синдикатите в Европа проявяват към аржентинските събития, но и поради специфичното значение на аржентинската криза за нашата страна.

Другият акцент на настоящия брой е настъплението срещу трудовите права и социалния диалог в някои европейски страни и реакцията на синдикатите, твърде актуален проблем и за България.

СЪДЪРЖАНИЕ НА БРОЯ

АРЖЕНТИНА – КРАХЪТ НА ВАЛУТНИЯ БОРД	стр. 3
ЖЕРТВА НА МОНЕТАРИЗМА	стр. 3
БАНКРУТ, РАЗПАД И НАРОДЕН БУНТ	стр. 7
СЕГАШНАТА КРИЗА В АРЖЕНТИНСКИЯ МОДЕЛ НА РАЗВИТИЕ	стр. 12
НАСТЪПЛЕНИЕ СРЕЩУ ТРУДОВИТЕ ПРАВА И СОЦИАЛНИЯ ДИАЛОГ В ЕВРОПА	стр. 24
ИТАЛИЯ - ОБЩАТА СТАЧКА	стр. 24
АСНАР ПО СЪПЪКТЕ НА БЕРЛУСКОНИ – ОБЩАТА СТАЧКА В ИСПАНИЯ	стр. 30

Изготвил броя:

Даринка Кирчева

Отговорен редактор:

Надежда Даскалова

АРЖЕНТИНА – КРАХЪТ НА ВАЛУТНИЯ БОРД

ЖЕРТВА НА МОНЕТАРИЗМА

От средата на 2001 г. Аржентина е пред банкрут. В началото на декември министърът на икономиката Доминго Кавальо сключи във Вашингтон споразумение, което даде глътка въздух на страната. Всъщност обаче се оказва твърде трудно да се изпълни изискването на МВФ - за да се спре нарастването на държавния дълг бяха необходими 1 милиард и 260 милиона долара и намаляване на бюджетните разходи с 4 милиарда долара.

Аржентина е в рецесия от три години и половина. Спадането на икономическите темпове затруднява все повече спирането на тенденцията към увеличаване на държавния дълг. След тригодишна рецесия през юни миналата година спряха всички източници за външно финансиране, които позволяваха години наред хроничният дефицит да се покрива с нови дългове. В средата на август Аржентинският парламент прие “Закона за нулевия дефицит”, замислен от Доминго Кавальо като крайна мярка за възвръщане на доверието на международните пазари.

Този закон по същество предвижда държавата да ограничи бюджетните разходи в рамките на данъчните постъпления. Ако средствата не достигат, на кредиторите на държавния дълг се дава предимство пред изплащането на заплатите на държавните служители и на пенсиите. По силата на новия закон, възнагражденията и пенсиите се намаляват с 13% от август. Намаляването на държавните финансови наличности предизвика спад и в частните финансови средства, а свиването на потреблението засили рецесията. Безизходицата става пълна с намаляването на данъчните постъпления и непрекъснатото отдалечаване от нулевия дефицит.

Малко вероятно е Кавальо да не е предвидил последиците от своята политика. По-вероятно е този опит да е целял само да покаже на МВФ добрата воля на правителството, за да получи нови заеми.

Заемът от МВФ

Със Закона за “нулевия дефицит” в ръка, заместник-министърът на икономиката Даниел Маркс отиде в Ню Йорк да договаря със служителите на МВФ финансов изход за предотвратяване на банкрута. След тежки преговори, наложили на аржентинското правителство да се ангажира с по-нататъшно съкращаване на разходите, МВФ отпусна 8 милиарда долара заем и обеща още 3 милиарда долара до края на март 2002 г., така че с участието на други донори аржентинското правителство да реструктурира държавния дълг, възлизащ на 132 милиарда долара.

Във вътрешен план резултатите са положителни. Банките и пенсионните фондове конвертират всички притежавани държавни бонове на стойност 55 милиарда

долара от общо 82 милиарда държавен дълг, чиито титуляри се намират в страната. Операцията се осъществява чрез емитиране на нови кредитни удостоверения със 7% лихва, за разлика от предишните, които носеха до 13-14%. Министър Кавальо твърди, че операцията с конвертирането на боновете ще позволи през 2002 г. да се спестят 3,5 милиарда долара.

Много по-сложно е международното отражение на преобразуването на държавните бонове. Външните кредитори заплашват да съдят Аржентина, ако правителството не спазва договореностите. Предполага се, че преди да замрази плащанията, правителството ще води преговори с външните кредитори, стига да получи подкрепа от международните кредитни институции и американската хазна.

На 5 декември м.г. новината, че МВФ няма да отпусне последния транш, охлади ентузиазма. Аргументът на експертите от Фонда е, че правителството не е спазило договореното. Някои наблюдатели смятат, че решението на Фонда е продиктувано от желанието да се дистанцира от страна, застанала на ръба на пропастта. Но все пак страна, която през последните десет години стриктно е следвала предписанията, които МВФ налага на развиващите се страни.

Дълбока криза

За пръв път от 70 години насам се наблюдава свиване на БВП за трета поредна година. През миналия век аржентинската икономика е преживявала много кризи, но те никога не са продължавали повече от една-две години и винаги са били последвани от оживление. Само веднъж, от 1930 до 1932 г., кризата е продължила толкова дълго, колкото сега. Тогава Аржентина бива засегната от международната криза, "великата депресия" от 1929 г., смятана за най-тежката в историята на капитализма. За разлика от тогава, сегашната криза се развива в условия на силен подем на водещите икономики в света, чиито темпове спаднаха едва през последните месеци.

Поради различните международни условия, в които са се развили, двете кризи достигат различна дълбочина. От 1999 до 2001 г. натрупаният спад на БВП може да достигне 6%, докато в началото на 30-те години достига 14%. Предишната криза е последвана от десетилетие на икономически растеж, който довежда до нарастване на БВП с 44%, макар значителна част от населението да остава изключена от постигнатото благополучие. Сегашното положение не изглежда различно, тъй като сключеното споразумение с МВФ предвижда реформа в трудовата област, насочена към въвеждане на гъвкави условия на труд, и препоръчва схема, основана на "временни договори с по-ниски от сегашните възнаграждения".

Удвоена безработица

Законът за нулевия дефицит, оспорван от синдикатите и повечето масови организации, е естествен завършек на политиката, следвана през десетгодишното управление на Менем, чиято най-тежка последица е удвояването на безработицата от 9 на 18%. За един по-продължителен период, включващ и военната диктатура, мащабът на аржентинския упадък може да се изрази със следните цифри (по данни на Конфедерацията на аржентинските трудещи се) - през 1975 г. страната е имала 22 милиона жители, от които 2 милиона са живеели под прага на бедността. През 2001 г. населението надхвърля 37 милиона души, а бедните са 14 милиона.

На изборите през 1999 г. населението даде своя вот на коалицията между Радикалния граждански съюз и Отечествения фронт за солидарност, като гласува доверие на обещаната нова икономическа политика. Но още отначало правителството

на Де ла Руа се сблъска с противоречието между планираната политика за съживяване и наложената от драстичното намаляване на дефицита дори и за сметка на по-голяма рецесия. И действително рецесията се задълбочава.

Редица икономисти, местни и чуждестранни, смятат, че ортодоксалният монетаризъм е главната причина за краха, който грози Аржентина. А само допреди три години аржентинският валутен борд получаваше хвалебствени оценки по страниците на Форбс и Уол Стрийт Джърнал. Икономистите от Cato Institute трупат тлъсти консултантски хонорари, като предлагат аржентинския модел и на другите страни.

Откъде иде ентузиазмът на десницата? Законът за конвертируемостта, приет през 1991 г. с цел създаване на доверие у инвеститорите, фиксира златно покритие. Днес кюлчетата са заменени с долари. И за избягване на инфлацията се фиксира обменен курс песо за долар, като се отнема всякаква възможност за маневриране чрез паричната политика. Тогава може да се помисли, че икономическите проблеми се дължат на преразходи. Но предвижданият дефицит се запазва между 1 и 3% от БВП, което не е зле за икономика в депресия; от друга страна, аржентинският дълг не надхвърля половината от БВП, което поставя страната в по-изгодно положение от редица европейски страни. Ако се гледат цифрите, аржентинските разчети са по-добри от прогнозите на ЕС от поне едно десетилетие насам. Но същинският проблем е в реалната икономика. Страната навлиза вече в четвъртата година на рецесия. Но строгата монетарна система, замислена за предотвратяване на инфлацията, изключва инструментите, които обикновено се използват за борба с дефлацията, като намаляване на лихвените проценти или паричната девалвация. Освен това Аржентина непрекъснато въвежда режим на строги ограничения, всеки път с обещанието, че орязването на заплатите и на работните места ще позволи да се възвърне доверието и ще насърчи икономическия подем.

Режимът на икономии никога не е водил до оживление, а само е задълбочавал рецесията с нарастване на социалното напрежение и още по-голям спад на доверието. Логичният отговор е да се свали “усмирителната риза” - да се въведе плаващ курс на песото и да се направи необходимото за спасяване на икономиката. Така постъпи Англия през 1931 и 1992 г., и двата пъти с добри резултати. И Бразилия, принудена да излезе от валутния борд през 1999 г., откри, че плаващият курс на националната валута позволява да се подобри икономическото положение. Това, че дългът на частните лица в Аржентина в значителната си част е обвързан с долара, означава, че девалвацията на песото може да създаде финансови проблеми. Но според бившия главен експерт на Интерамериканската банка за развитие проблемът може да се разреши с постановление за премахване на индексацията. Това е радикално решение, но положението е отчайващо, а и съществува прецедент - нещо подобно направи Рузвелт през 1933 г.

Някои банки негласно подкрепят такъв план. Но от пролетта миналата година консервативни икономисти от ЕС настояват Аржентина да запази фиксирания курс към долара и да не плаща дълга. Точно това става.

Ужасът от инфлацията

И аржентинските политици, като се започне с Кавальо, превърнаха в табу паритета песо за долар. Факт е, че инфлацията в Аржентина е нанесла такива поражения през изминалите десетилетия, че населението изпитва ужас, щом се заговори за неконтролирана девалвация, особено за девалвация на песото. Всеки път

подобни гласове се надигат от предприемаческите среди и синдиката, които искат девалвацията на песото за възвръщане конкуретоспособността на промишлеността. Развитите страни често девалвират валутата си, твърди се обаче, че Аржентина не може.

Развитите страни изобщо не си плащат дълговете, твърди се обаче, че Аржентина трябва да ги плаща. И то при положение, че е силно задлъжняла и дори прекратяването на плащанията не би спряло икономическата криза, тъй като не би позволило намаляването на лихвените проценти, не би направило по-конкуретоспособни нейните стоки, нито би премахнало необходимостта от затягане на фиска.

Синдикалната инициатива

Аржентинската агония не трогва политическата класа. Правителството, особено министър Кавальо, са изгубили кредита на доверие както в страната, така и в чужбина. Управляващата радикална партия е дълбоко разединена, много фракции и регионални структури са минали в опозиция. Перонистката партия вече има мнозинство в Камарата и Сената, но и тя се разделя на десетина течения, които подкрепят различни кандидати за президентските избори.

Правителството няма сериозен партньор за водене на диалог и подписване на споразумения за спешно излизане от кризата. Всъщност създава се впечатлението, че никой от политическите лидери не осъзнава сериозността на положението и всички продължават да мислят за личните си интереси, докато страната тъне в хаос.

Синдикатите проявяват по-голяма чувствителност с различни инициативи за справяне с кризата. На 13 декември се проведе обща стачка, свикана от двете перонистки Конфедерации на труда, в която се включи и Конфедерацията на аржентинските трудещи се (КАТ).

КАТ проведе редица срещи и дебати, чиято връхна точка е Четвъртата национална и Първа латиноамериканска среща за Ново мислене. Пак през декември м.г. в Буенос Айрес се проведеха две крупни мероприятия. От 10 до 13 декември се проведе срещата на синдикалните ръководства на страните от Меркосур (зона за свободна търговия, в която са включени Уругвай, Парагвай, Бразилия и Аржентина) под надслов “За друг Меркосур с работа за всички”. Второто значимо събитие, от 13 до 15 декември, беше организираното от Националния фронт срещу бедността всенародно допитване (референдум без правна сила) относно законопроект за въвеждане на осигуровка за заетост и квалификация, чрез която нито един аржентински гражданин да не остава под прага на бедността. Предложението предвижда въвеждането на помощ от 380 песо за всеки безработен глава на семейство, допълнителна помощ от 60 песо за всяко дете над 14 години при безработни родители и универсална помощ от 150 долара за всички възрастни над 65 години без осигурително покритие.

Правителството на Де ла Руа лансира плахо идеята за “национално споразумение” за излизане от кризата с участието на партиите и социалните партньори. Но резултатите от посещението на Кавальо във Вашингтон не вдъхват големи надежди. За да получи 1,260 милиарда долара помощ, Аржентина трябва да намали държавните разходи с 4 милиарда долара, което е трудно осъществимо. И така Аржентина, отличничката на МВФ през последните десет години, изглежда ще бъде наказана, че не си е научила урока докрай.

Някой може да се запита защо страна като Аржентина, със значителни материални и човешки ресурси, след като е изпълнявала всички монетаристки предписания на МВФ за дива приватизация и справяне с дефицита, е стигнала дотам. Дали наистина решението е в по-нататъшното оръязване на бюджетните разходи, вместо търсене на път за развитие без социално изключване?

БАНКРУТ, РАЗПАД И НАРОДЕН БУНТ

Пабло Риесник, преподавател по Икономика в Университета в Буенос Айрес

В края на 2002 г. БВП на глава от население в Аржентина ще бъде по-нисък от размера му през 60-те години, период на изключителна стагнация. През 2002 г. се очаква пълна депресия. Най-умерените прогнози предвиждат над 10% спад в икономиката, при това след продължителна рецесия, започнала в края на 1998 г.

Подобен срив е съизмерим само с резултатите от военна разруха и в новата история е сравним само с катастрофалните последици от разпада на бившия СССР. И двата случая са емблематични.

Докато страната символ на държавната собственост се сгромолясваше окончателно, Аржентина изплува на хоризонта като най-съвършения модел на “новата икономика”, която според нейните апологети (някои станали Нобелови лауреати) ще преодолее цикличността на кризите и ще проправи пътя на икономическа активност и печалби в непрекъснат възход. Затова е достатъчно да се осигури неограниченото движение на капитала чрез дерегулация, раздържавяване, премахване на всякакви пречки и дори държавна подкрепа за мобилността на капитала.

Икономистът Кавальо, основна фигура в режима на Менем, поел властта през 1989 г., въведе “конвертируемостта”, при която всяка сделка на аржентинска земя веднага кристализираше в световната валута, американския долар.

Аржентина, управлявана от Менем и Кавальо, се превърна в символ на “неолибералния модел”, на т.нар. “Вашингтонско споразумение”. В национален и международен план аржентинската икономика и резултатите от конвертируемостта се представяха през първата половина на 90-те години като доказателство за успешното функциониране на новия модел. Дори в редиците на т.нар. “прогресивни” сили се признаваше “далновидността” и способността на Кавальо да даде тласък на местния капитализъм. Естествено зад цифрите за “растеж” през първите години от управлението на Менем се криеха неразрешими противоречия и дори счетоводни еквилибристики, временно насърчавани от конюнктурата на международния капиталов пазар, стимулирането на финансовите спекулации, приватизационният процес (който по същество представляваше мащабна експроприация на националното богатство за жълти стотинки) и реструктурирането на външния дълг.

Първият “успех” на Менем-Кавальо беше реструктурирането на дълга. Когато Менем пое президентството, националната икономика беше парализирана, нефункционираща, разстройството на производството и търговията беше съпроводено с хиперинфлация. Проблемът беше решен с инструментите по Плана Брейди (тогавашен секретар на държавната хазна в САЩ) - стопанската дейност се развива, икономическото обръщение се възобновява, възстановяват се търговските и финансови връзки с чужбина. Създаде се впечатление, че въпросът с външния дълг е

преодолян и поставянето му на дневен ред звучи като неоправдан анахронизъм от страна на една закостеняла левица.

Но точно в това предполагаемо решение е същината на въпроса - през 1992 г. Кавальо предоговори необслужвания дълг към частните банки на стойност 30 милиарда долара. Всъщност този дълг е наследен от предходните военни и граждански правителства и в значителна степен е прибран от самите кредитори чрез комисионни и лихвени проценти, неосчетоводени трансфери и най-различни похвати. Реалната стойност на този дълг на вторичните пазари е около 10% от номиналната стойност. Следователно дългът от 3 милиарда (на книга 30 милиарда) е разсрочен за облекчаване на непосредственото обслужване, макар и с цената на капитализиране на лихвите и превръщането им в нов дълг. Така дългът нарасна на... 54 милиарда долара.

Обслужването стана по-тежко в края на 90-те години и началото на новия век, точно когато страната изпадна отново в състояние на замразяване на плащанията, но сега вече с външен дълг от порядъка на 150 милиарда долара. Междувременно всички държавни предприятия бяха приватизирани, което не представляваше само многомилиардна сделка. За реалната икономика това нанесе тежък удар на платежния баланс (по-голям внос от приватизиращите чуждестранни групировки и по-голямо изтичане на валута чрез печалби и дивиденди на същите стопански корпорации), както и нарастващо, непосилно бреме за публичните финанси.

Най-простият пример е приватизацията на осигурителната система. Чрез задължителното прехвърляне на трудещите се към частните пенсионни фондове държавата трябваше да поеме разхода по изплащането на пенсиите, които се финансираха от тези фондове, набрани от осигурителните вноски на работещите и работодателите. Работодателските вноски, от своя страна, бяха намалени с цел увеличаване на заетостта (но безработицата достигна безпрецедентни равнища и понастоящем засяга около 50% от икономически активното население, ако се отчитат и различните форми на скрита безработица). В резултат държавният бюджет се превърна в огромен източник за субсидиране на финансовия капитал. През последните години близо 40% от всички бюджетни разходи са предназначени за осигурителната система, а 20% отиват за покриване на държавния дълг, който нараства в резултат на недостатъчните постъпления вследствие на държавната политика. Това положение можеше да доведе само до страхотен банкрут.

В Аржентина няма бюджетен дефицит. Просто държавните средства се отклоняват в гигантски размери за финансиране на бизнеса на приватизиращите групировки (включително и някои национални корпорации) и на кредиторите на доларизирания дълг.

Този банкрут се изразява в безпрецедентно ограбване на трудовото население, мащабно разрушаване на производителните сили и завършва със своеобразен саморазпад на икономическата система и експроприация на значителна част от класата на собствениците. В света се разпространяват картини и цифри за невероятното влошаване на жизнения стандарт на мнозинството аржентинци, за жестокото обедняване, поставило близо половината население под прага на бедността, т.е. под екзистенц-минимума. Стопанският колапс личи от пълното разпадане на разплащателната верига, от срива на финансовата система, която се взриви вследствие на крупните си сделки с натрупване на държавни бонове, които днес не струват нищо, невъзвращаеми кредити и процес на “либерално” самоизточване, който трудно може да се уточни, ако не се отворят счетоводните

книги, не се снемат търговската и банкова тайна и не се предприемат следствени действия.

Аржентинската ситуация е парадигматичен случай на един процес, който далеч надхвърля границите на Аржентина. Вече бе споменат руският пример, може да се приведе и примерът с Япония, която повече от десет години се намира в хроничен икономически застои и чиято финансова система също е на ръба на фалита, поради което виден международен печатен орган подметна, че “алтернативата за японските банки е държавна помощ или аржентинска криза”. В Аржентина се наблюдава концентриран израз на криза в световен мащаб.

Една голяма заблуда подкрепя това твърдение. В различни части на света се подеха кампании за солидарност с аржентинския народ чрез събиране на храни и изпращане на помощи за изпадналото в крайна бедност население. Но Аржентина плува в море от храни! През 2001 г., завършила с безпрецедентен народен бунт, страната, позната отдавна като житницата на света, получи най-богатата реколта в цялата си история. Това не е отделен случай. Промислеността също е в безпрецедентен застои. От средата на миналата година металообработващото предприятие в провинция Кордова работи една седмица месечно. Покъртителна гледка на бездействащи машини и безработни хора.

Въпреки това, конвенционалните икономисти непрекъснато повтарят, че за излизане от сегашното положение е необходим растеж, а растежът изисква инвестиции и ако не се възвърне доверието на инвеститорите, се очертава несигурно бъдеще. Това е елементарно разсъждение. Аржентина е пренаситена с инвестиции, има излишък от капитал спрямо възможностите за производствена реализация в присъщата му обществена форма. В резултат на това една значителна част от населението буквално издъхва под бремето на свръхинвестициите, свръхнатрупването и свръхпроизводството. Икономистите, подкрепили коалиционното правителство, предлагат в сегашната ситуация да се приложи нестандартен подход с т.нар. “шоково търсене”, което понастоящем би било невъзможно без национализация на банките и на сринатата промисленост, освобождаване на блокираните депозити до 100 хиляди долара и разследване на останалите финансови активи и пасиви, като се обяви окончателно ликвидиранието на плащанията по дълга. Субсидирането на бедните (до това се свежда въпросният “шок”), замислено като коректив на капиталистическата икономика, не отчита естеството на кризата и реалната динамика на социалните и материални противоречия в Аржентина.

Да вземем примера с добилото международна известност “коралито”, блокирането на банковите сметки, на което се приписва окончателната парализа и общият хаос в аржентинската икономика. Близко до ума е, че без парично-кредитно обръщение не е възможна стопанска дейност. Но “коралито” не е “грешка” на икономическата политика, защото бе въведено като спешна мярка срещу предшествалото го масово втурване към банките. Нима тогава проблемът се корени в поведението на вложителите, в своеобразната масова паника, която според някои икономисти е необяснимият елемент на всеки банкрут? В никакъв случай. Вложителите късно отидоха в банките, след като икономическите групировки и самите банки източиха финансовата система.

От началото на 2001 г. от страната са изнесени около 25 милиарда долара резерви и депозити. Според оценките едрите собственици в страната притежават

в чужбина активи на стойност над 100 милиарда долара. Защо се получи това изтичане? Заради застоя, предизвикан от процеса на свръхинвестиране, свръхнатрупване и свръхпроизводство. Това не са грешки на икономическата политика, които могат да се отразят на темповете, хода, формата на кризата. Тук става въпрос за самата същност на кризата, а не за временните или епизодичните ѝ проявления.

“Песификацията” на депозитите, въведена от правителството на Дуалде в началото на февруари, по същество е опит да се ликвидира дългът на големите икономически групировки, които не биха могли да оцелеят, ако долларите им пасиви трябва да се погасят в американска валута. Така например, ако към ноември 2001 г. дадено предприятие е дължало 10 милиона долара, то сега дължи същата сума в песо, но може да погаси дълга си с обезценени държавни бонове, които се закупуват за 30% от номиналната им стойност и които централната банка признава напълно на банките кредиторки. В резултат с 3 милиона песо или 1,5 милиона долара, т.е. 15% от първоначалната стойност на дълга, предприятието погасява целия си дълг.

Кой плаща това мащабно “прехвърляне на средства”? Естествено дребните и средни вложители, както и публичните финанси. Така банкрутиралата държава сега предлага парична и бонова емисия, оценявана според най-консервативните разчети на 20 милиарда долара, за да финансира банките за евентуалното субсидиране на техните дължници и за възстановяване на собствените си бюджетни средства, стопени чрез спасителните операции. Ясно е, че стремителното покачване на долара и на инфлацията също обслужва този процес, защото зад псевдонационалистическата демагогия, която оправдава “песификацията”, се провежда политика, тласкаща дезорганизацията на стопанската дейност до опасни равнища. Правителството можеше да избере варианта с облагане на предприятията, които печелят от девалвацията, най-вече износителите и петролните компании, но това си остана чиста демагогия и отвори широко поле за сблъсъци, които слабото правителство на Дуалде не може да овладее. Да не говорим за външния доларов дълг, който се превърна в международен проблем, тъй като аржентинската просрочка е много по-голяма от руската през 1998 г. и е несравнима с еквадорската през 2000 г. Така че кризата още не е стигнала дъното.

МВФ отказва да субсидира тези маневри и претендира значителна част от конкурентните национални и чуждестранни собственици да бъде ликвидирани в полза на проникването на американските капитали. Тогава може да отпусне “помощ”. Капиталовият излишък може да се разреши в капиталистически условия само чрез жесток сблъсък на икономическите “агенти”, които си оспорват останките и подялбата на един сринат пазар. Плъзна мълва, че американската хазна отдавна се стреми към аржентинския банкрут, за да завземе ниши и цели производствени отрасли, услугите и финансите, които са в ръцете на националния и конкурентен чужд капитал (най-вече испански), чрез поемане на техните активи, които ще се сринат при банкрут. С оглед на такъв банкрут Държавният департамент остави без подкрепа тандема Де ла Руа-Кавальо и готви евентуална нова промяна в позицията си пред трудностите и безизходицата на правителството на Дуалде.

Ако се разгледа кризата в нейната цялост, целта на всички икономически групировки, гравитиращи около властта, е изходът от това положение да се финансира чрез ново ограбване на трудовото население. Това би означавало цивилизационен регрес, който прозира в единодушното искане за ново съкращаване

на бюджетните разходи в страна, в която здравеопазването, образованието, жилищният фонд и обществените услуги са в плачевно състояние, а социалната нищета се шири безпрепятствено.

Това обяснява същината на аржентинската криза - мащаба на народния бунт, залял страната. Както е известно, видимият “детонатор” на сегашното положение в Аржентина бяха дните 19 и 20 декември 2001 г., когато населението, мобилизирано в акция от национален мащаб, предизвика нещо уникално в страната - непосредственото падане на едно правителство под натиска на народния бунт. Не става въпрос за оттеглянето на военно правителство или на диктатура, а за изгонването на демократично избрано, конституционно правителство, оглавено от партия, членуваша в Социалистическия интернационал, в съюз с модерна ляво-центристка партия, привърженик на социалния прогрес и известна с явната си опозиция на корумпирания неолиберализъм.

Ключов фактор в декемврийските събития беше средната класа от Буенос Айрес, същата, която поведе предизборната кампания, довела Де ла Руа и Алварес на власт. Тази средна класа, жестоко смазана от собственото си правителство, се разбунтува на 19 и 20 декември, когато Де ла Руа реши да въведе извънредно положение в страната. Тази мярка целеше да неутрализира средната класа, да я спласи с ширещите се грабежи, с “бедняците” и “гладниците”, които застрашават “демократичните” норми на съжителство и дори собствеността на дребните производители и търговци. В отговор средната класа се присъедини към “бедните” и “гладните” и масово се стече по улици и площади с тенджера в ръка, за да сваля Президента.

Едно от най-неверните обяснения на създалото се положение е твърдението, че събитията в Аржентина са се развили стихийно, без исторически субект. Това не отговаря на истината. Бунтовете през изминалите месеци са предшествани от най-различни борби на трудещите се и отделни слоеве на населението, ошетени от политиката през последните години. През 1993 г., в разцвета на “менинизма”, бунт в Сантяго дел Естеро завърши с превземането и опожаряването на трите седалища на властта – изпълнителна, законодателна и регионална. През 1997 г. подобен метеж избухна в провинция Неукен и сложи начало на едно явление, което оттогава се разпростира и се превръща в емблема на народната борба – блокирането на пътищата. Тогава се появи едно особено аржентинско творение, чието название доби световна известност – “пикетеро”.

Пикетеросите, произлизащи от средите на ширещата се масова безработица през последните десет години, в огромното си болшинство са бивши работници, много от тях с предишен синдикален опит. Тези, които разбунтуваха цели градове в северната част на страната през последните години, са бивши работници в държавната петролна компания, чиито искания за помощи за безработица прераснаха в искания за работни места в приватизираните предприятия, стигащи дори до предлагане на планове за социално-икономическо преустройство на опустошените от правителствената политика райони. През ноември 2000 г. общата стачка, свикана от синдикалните централи, чиито ръководства са свързани с управляващата клика, бе превзета от пикетеросите и прерасна в пряко гражданско действие.

Декемврийските събития бяха предшествани от различни местни и национални стачки, превземане на предприятия, блокиране на пътища във всички краища на страната, две национални срещи на движението на пикетеросите, които

белязаха целия обществен живот в страната през 2001 г. и първи излязоха с лозунга “Вън Де ла Руа – Кавальо”. Само една твърде повърхностна или пристрастна оценка би пренебрегнала факта, че до декемврийските събития се стигна след дълъг етап на социални борби. Затова средната класа в Буенос Айрес не се насочи към фашизма, а към пълната му противоположност – “пикетеро”. Същото се наблюдава и сега с небивалия размах на народните митинги, които се провеждат от граждани и трудещи се в Буенос Айрес във всеки квартал. На тези митинги се скандира “всички да си вървят”, а властта да се поеме от Велико народно събрание, което да реорганизира цялата икономическа, социална и политическа система в страната.

В днешна Аржентина се наблюдава нещо повече от икономическа криза или криза във властта. Налице е разпад на един социално-икономически модел.

СЕГАШНАТА КРИЗА В АРЖЕНТИНСКИЯ МОДЕЛ НА РАЗВИТИЕ

Хулио Сесар Нефа, директор на Центъра за трудови проучвания и анализи

Събитията през последните месеци в Аржентина бележат краха на модела за икономическа политика, въведен в началото на 90-те години. Затова те следва да се разглеждат в светлината на предприеманите от десет години мерки и на породените и натрупани противоречия. Сегашната криза поставя под въпрос стратегията на политическите, икономическите и социалните актьори.

Кризата от 1989-90 година – хиперинфлацията

Към края на управлението на радикалната партия (1983-89 г.) под президентството на Раул Алфонсин икономическата, социалната и политическата криза (породена от поредицата провали на икономическата политика поради тежкото бреме на външния дълг, неблагоприятната международна конюнктура, свиването на вътрешното търсене поради инфлацията, намаляването на реалните заплати и регресивното разпределение на националното богатство) доведе до девалвация спрямо долара, спад на БВП, общи стачки, социални вълнения и системни грабежи както на супермаркети, така и на дребни търговски обекти от безработни и обеднели слоеве на населението, репресии с няколко убити и голям брой ранени, хиперинфлация, която оттогава ужасява всички слоеве на населението и остава жива в колективната памет.

Конвертируемостта

Неочакваната оставка на президента Алфонсин шест месеца преди края на мандата му принуждава новоизбрания с голямо мнозинство президент Карлос Менем да встъпи преждевременно в длъжност и да поеме президентството на Републиката с подкрепата на перонистката партия, на провинциалните партии (умерено дясно-центристки) и на партиите, представляващи икономическата десница. Но икономическата политика и възприетите мерки през целия период 1989-1999 г. бяха в противоречие с традиционните перонистки постановки (икономически национализъм, държавна намеса, стопанско планиране, увеличаване на правата и заплатите на наемните работници). Новият икономически екип първоначално бе съставен от мениджъри на едрите икономически групировки на националния капитал, а впоследствие от местни предприемачи и един изследователски център (СЕМА), органически свързан с Чикагския университет.

Ключовият елемент на тази политика беше фиксираният обменен курс 1 песо за 1 долар, въведен със Закона за конвертируемостта, който твърдо се поддържаше от 1991 до края на 2001 г. Централната банка престана да бъде последният кредитор. Останалите мерки съставляват цялостна система със собствена логика и са силно обвързани с “Вашингтонското споразумение”: приватизация на всички държавни предприятия, признаване на свободното действие на частно пазарните сили като най-подходящ механизъм за вземане на рационални решения; дерегулация на всички пазари освен пазара на труда; реформа на държавата с оглед ограничаване възможността ѝ за пряка намеса в икономиката; широко отваряне на външната търговия с намаляване на митата и другите митнически бариери за вноса; привличане на чужди капитали с много високи норми на печалба и с улеснения за влизане и излизане без предварителен контрол на Централната банка; данъчна реформа за стимулиране на инвестициите и печалбите чрез увеличаване на данъчното бреме върху потреблението (ДДС); постепенно прехвърляне на публичните дейности по здравеопазване, образование, отдых и жилищно строителство към частния сектор с чувствително увеличаване на цените; приватизация на социалноосигурителната система и създаване на пенсионни фондове, контролирани от застрахователни компании; системно обвързване с външната, икономическата и военната политика на САЩ срещу подкрепа на водения от президента Менем политически, икономически и социален процес.

Този модел действа без “изцяло негативни” резултати до мексиканската криза, а динамиката му се основава на навлизането на крупни чужди капитали в резултат, от една страна, на инвестициите на американските и европейски транснационални компании, привлечени от високите печалби в приватизираните предприятия, свободното движение на капитали и стабилните правила за защита на частната собственост, а от друга, на сключените заеми с националните и международните финансови институции.

Като изход от кризата, този модел не срещна силна вътрешна опозиция нито от работодателска страна, нито от страна на Общата конфедерация на трудещите се. Модернизацията и ефективността на услугите, въведени от приватизираните предприятия, овладяването на инфлацията и икономическият растеж (с много високи средни темпове до 1998 г.) позволиха на предприемачите и на средните слоеве чувствително да повишат доходите и жизнения си стандарт. Разкриването на нови работни места в третичния сектор и услугите, вътрешното потребление, насърчено от устойчивите цени и достъпа до кредити (в долари) с ниски и стабилни лихви в сравнение с миналото, представляваха в този период движещите фактори на растежа.

Икономическите и социалните последици от модела на конвертируемостта

По своята същност и действие този модел бе носител на редица икономически несъответствия, които предизвикаха кризата през 2001 г.:

- високи вътрешни лихвени проценти за кредитите поради фиксирания обменен курс с валута, която се покачва през цялото изминало десетилетие;
- системно нарастване на външния дълг както на държавата (федерация и провинции), така и на частния сектор, най-вече чуждестранните компании за оборудване;

- увеличаване на бюджетния дефицит на общонационално ниво и на повечето провинции без предизвикване на инфлация и въпреки увеличаването на данъчното бреме;
- дефицит във външнотърговския баланс въпреки увеличаването на износа;
- концентрация на предприятията за стоки и услуги и на финансовия сектор и олигополизация¹ на икономиката – стотина едри икономически групировки контролират основните отрасли и дейности;
- закриване на значителен брой малки и средни промишлени предприятия, затруднени да конкурират с цени, качество и асортимент вноса от страни с евтина работна сила;
- намаляване броя на едрите предприятия и финансовите институции с национален капитал чрез изкупуване, обединяване и сливане от страна на транснационалните компании, особено в областта на услугите;
- абсолютно и относително намаляване на дела на промишления сектор в БВП;
- относително висока цена на работната сила, водеща до закриване или реконверсия на предприятията, произвеждащи стоки с високо трудоемки технологии.

Преките макроикономически последици от този процес бяха непрекъснатата стопанска рецесия от 1998 г. до началото на 2002 г. и отрицателното салдо на външния платежен баланс.

Платената цена от наемните работници и безработните

Този модел бе съпътстван от пререгулиране на трудовия пазар чрез огромно количество закони, постановления и решения, които създадоха друг тип наемно отношение:

- гъвкава заетост (със законово въвеждане на несигурни условия на труд) и забрана за повишаване на заплатите;
- изоставане на минималната заплата спрямо инфлацията;
- спад на реалните заплати въпреки ниската инфлация поради намаляването на средните номинални заплати в публичния сектор (като мярка срещу големия дефицит) и в частния сектор за повишаване на ценовата конкурентоспособност.

Съвкупният резултат беше силно регресивно разпределение на националния доход, при което делът на заплатите достигна историческия си минимум - под 30%.

От една страна, безработицата и непълната заетост достигнаха историческия си максимум. В началото на 1995 г. безработицата скочи от 8 на 18% и оттогава се движи между 15 и 18% с тенденция към нарастване от края на 2001 г. От друга страна, намаляващият дял на заплатите в разпределението на националния доход, масовата безработица и непълната заетост, несигурността на работните места и новото регулиране на заплатите доведоха до много високи статистически показатели на бедност и недоимък.

Моделът е съпроводен с корупция

Картината следва да се допълни с разкриването на редица крупни афери с корупция по върховете на трите власти в държавата и няколко провинции.

---

¹ Олигопол - тип производствена и пазарна структура при капитализма, при който само няколко фирми-производителки монополизират производството на даден продукт.

Мащабът на тези сделки беше несравним с дребните “афери” от миналото и медиите ги огласиха в публичното пространство. Със задълбочаването на рецесията и спадането на заплатите и жизненото равнище бяха поставени под въпрос авторитетът и легитимността на политическите ръководители, а отгук и на традиционните политически партии.

Правителството на Алианса

При тези условия в президентските избори през октомври 1999 г. спечели кандидатът на опозицията, Фернандо де ла Руа. Тази победа беше резултат от крехка изборна коалиция между старата Радикална партия и една нова ляво-центристка партия, ФРЕПАСО (Отечествен фронт за солидарност).

За две години (декември 1999-2001) новото правителство не успя да овладее и да разреши тежката икономическа криза, получена в наследство. В условията на рецесия, на нарастване на бюджетния дефицит, недоволство на синдикалните организации и малките и средни предприятия с местен капитал, увеличаване на социалните конфликти в най-засегнатите от кризата провинции, нараснало обслужване на дълга, натиск на международните финансови институции като МВФ за провеждане на “структурни реформи” и затягане на коланите, **политиката на конвертируемостта и фиксирания обменен курс показва своята ограниченост и изчерпването си.**

Общият външен дълг, публичен (общонационален и провинциален) и частен, надхвърли 200 милиарда долара или над половината от БВП през 2001 г. Бюджетният дефицит надхвърли 10 милиарда или около 3,5% от БВП.

Банковите депозити в долари започнаха да намаляват поради страх от девалвация. Чуждите банки и компании правят валутни трансфери към седалищата си и зоните на данъчен рай. Заговори се за възможна “доларизация”. Икономическата политика не съответстваше на дълбочината и естеството на кризата, която се премести и концентрира в паричната, бюджетната сфера и международните икономически отношения.

Управляващата коалиция се разпадна политически пред рецесията, социалните конфликти, вътрешните разцепления и политическите скандали; няколко перонистки сенатори бяха замесени в корупция, използвана от членове на правителството на Радикалната партия, за да прокарат закон за гъвкава организация на труда, а вице-президентът на Републиката подаде оставка, с което предизвика процес на отслабване на управлението.

Доминго Кавальо, вдъхновителят на въведената през 1991 г. от президента Менем конвертируемост, отново стана министър на икономиката след напускането на този пост през 1995 г. Но вече няма нито сила, нито възможност да въздейства на икономическите агенти, особено на финансовия сектор, в който е останала само една голяма частна банка в ръцете на местния капитал.

Последното изследване на домакинствата през октомври 2001 г. показва влошаване на всички показатели на трудовия пазар в градските центрове – нивото на икономическа активност е спаднало на 42,2% (поради обезсърчените работници), коефициентът на заетост е намалял на 34,5% (в резултат на нарасналата безработица); явната безработица е достигнала 18,3%, а непълновременната заетост се е увеличила на 16,3%. Делът на безработните и непълновременно заетите е достигнал най-високото равнище, откак се провежда

проучването на домакинствата – 35,6% от активното население или около 5 250 000 души.

Регионалните икономики са смазани от кризата и за да оцелеят, се специализират в производството на селскостопански суровини, рудодобив и въгледобив, тъй като промишлеността е пострадала от рецесията и не е издържала на конкуренцията от вноса. И в най-индустриализираните провинции расте броят на закритите предприятия.

По инициатива на Министъра на икономиката правителството иска специални правомощия за двегодишен период, за да се справи с кризата – възможността да предприема икономически мерки чрез “извънредни” постановления, без да минава непременно през Конгреса.

Запазването, въпреки кризата, на фиксирания обменен курс и на конвертируемостта песо за долар само задълбочи рецесията и външнотърговския дисбаланс, като ускори изтичането на валута при безпомощността на централната банка.

Появи се ново обществено движение, ФРЕНАПО (Национален фронт срещу бедността), получило тласък от Конфедерацията на аржентинските трудещи се, интелектуалци и левите партии, вследствие на поход из цялата страна, организиран от КАТ, който събра около 2 500 000 подписа под искането Конгресът да разгледа предложение за справяне с безработицата и бедността – осигуряване при безработица, програма за обучение и помощи за бедни семейства с деца. Целта беше да се “предизвика шок върху разпределението на националния доход”.

В тази обстановка парламентарните избори през 2001 г. позволиха на перонистката партия (разделена на няколко фракции) да получи мнозинство в двете камари и да съжителства с президент от Радикалната партия, безпрецедентно явление в Аржентина.

Избухването на финансовата криза и отмяната на конвертируемостта

На 30 юли 2001 г. Конгресът реши да се намалят с 13% пенсиите над определен праг и заплатите в публичния сектор, поради което избухнаха конфликти на държавните служители и бе блокирана дейността на публичната администрация. От месец август международните консултанти Standard & Poor's, Moody's и други започват да намаляват оценката на Аржентина при очевидните трудности за изплащане на дълга (съкровищните бонове), което бързо покачи показателите за риск на страната и даде тласък на масовото изтичане на валута. През ноември правителството предприе международна акция за реструктуриране на външния дълг и забави изплащането на боновете поради липса на валута. Без много предисловия беше въведен банков превод на всички заплати (с цел избягване на сивата икономика, източник на данъчни нарушения) и възможността за ползване на кредитна карта срещу заплатата по сметка при покупки с удръжка на ДДС.

Декември 2001 г. беше наситен с трескави мерки в областта на икономическата политика. За да осуети предвидимото изтегляне на депозити, което би довело до фалит повечето банки, министърът на икономиката реши да наложи силни ограничения върху размера на паричните операции по срочните депозити и спестовните влогове както в песо (тогава конвертируемо), така и в долари.

Политическият отпор на фракция от Радикалната партия и на цялата перонистка партия, отхвърлянето на мерките от трите синдикални централи, недоволството на частните вложители предизвикаха многобройни стачки, масови протести на различни слоеве на населението (най-вече средната класа и дребната буржоазия). Те принудиха правителството да подаде оставка, с което настъпи небивала политическа криза.

При опасността от втурване към банките правителството въведе на 3 декември *коралито* (запор), което фактически е експроприация на средствата – никой не може да тегли от банковите си сметки повече от 300 песос (или долара по това време) седмично или 1500 месечно. Това ограничение впоследствие бе смекчено по отношение на заплатите, за да се намали натискът на засегнатите лица. На 5 декември правителството не можа да се справи с плащането на дълга и Министърът на икономиката призна мораториума върху плащанията. МВФ спря договорените трансове и предизвика паника във финансовия сектор. По инициатива на МТА (Движение на аржентинските трудещи се) синдикатите от трите централи проведоха стачка на 13 декември срещу безработицата, бедността и запора върху средствата на наемните работници. Това е една от първите единни стачки. Същия ден ФРЕНАПО започна всенародно допитване чрез подписка за приемане от Конгреса на закон срещу безработицата и бедността. На 19 декември много супермаркети и дребни търговски обекти бяха превзети с взлом от лишени от средствата си работници и безработни, за да си набавят храна. Тези стихийни или водени от местните организации на безработните и от пикетеросите движения не са ръководени от синдикалните централи. Демонстранти, в по-голямата си част от средните слоеве, с неочакваното участие на крайно леви групи, проведоха демонстрация на главния площад, при което се стигна до груби сблъсъци. Полицейската репресия, постановена от президента, доведе до няколко убити и голям брой ранени. Правителството въведе едномесечно обсадно положение. Тези събития доведоха до около 30 убити в страната и принудиха правителството да подаде оставка. Следва оставката на президента на 20 декември. Политическата криза се изостри от факта, че вице-президентът вече беше подал оставка.

Спазването на конституционните разпоредби при липса на държавно ръководство и възникващите конфликти във всички големи градове на страната доведоха до безпрецедентен случай в международната практика – за седем дни, разтърсени от демонстрации, се изредиха пет президента (всичките предложени от перонистката партия и подкрепени от болшинството в Алианса)! Накрая Едуардо Дуалде, един от лидерите на перонистката партия в провинция Буенос Айрес, бивш губернатор и сенатор, избран с голямо мнозинство, беше назначен почти единодушно от двете камари за временно изпълняващ длъжността Президент на Републиката за периода януари 2001 г. – декември 2003 г.

Първите признаци на нов модел на развитие

Предприетите от правителството на Дуалде мерки през периода януари-февруари 2002 г. сложиха край на конвертируемостта и въведения от 1991 г. икономически модел. Паричната единица беше девалвирана (официалният обменен курс е фиксиран на равнище 1 долар = 1,4 песос), просрочката на държавния дълг беше обявена с решението да се преустановят плащанията през 2002 г., заплатите на Президента и членовете на изпълнителната власт значително бяха намалени, засилиха се ограниченията за теглене на големи суми от валутните

депозити в банките, всички доларови депозити са обърнати в песос по официалния курс. Както можеше и да се предвиди, последните мерки, особено *коралито* (въведено от президента Де ла Руа, но запазено от Дуалде), срещнаха силен и активен отпор от всички вложители с над 3000 долара в банките и доведоха до нова форма на граждански протест – *касероласос* (вдигане на шум с блъскане по тенджери и други метални прибори от граждани от всички възрасти, които се събират в определени дни и часове във или пред банките).

Под натиска на гражданите и фирмите с доларови задължения към финансовите институции в страната правителството накрая отстъпи и всички тези задължения бяха обърнати в песо при курс 1 песо за 1 долар. Това означава огромно прехвърляне на средства към частния сектор, което рано или късно ще се поеме от държавата и в крайна сметка от данъкоплатците. За доларовите задължения на граждани и фирми към финансови институции в чужбина се водят преговори и се предвижда подобен трансфер посредством застраховка.

На 6 март, изправено пред невъзможността да покрие разходите, приети с бюджет 2002, и с желанието да осигури 1,4 милиарда долара допълнителни приходи за намаляване на бюджетния дефицит, предвид оповестеното посещение на мисия на МВФ, смятано за решаващо за отпускане на блокираните от 2001 г. средства заради просрочката, правителството наложи заповед и върху сметките на износителите, с което предизвика остри критики от всички експортни среди и политически дейци от страните, в които се намират седалищата на търговските компании.

Работодателските камари, подтикнати от транснационалните компании, се опитаха да променят това временно решение, което обаче може да се окаже трайно, като заплашват, че ще увеличат цените на продукцията си. Алтернативното предложение е да се прехвърли този доброволен дял на неправителствените организации, на благотворителни институции като Каритас, за да е сигурно, че повечето от тези средства ще достигнат до бедните и безработните, вместо да се увеличават държавните разходи.

Преобразуването на наемните отношения

Временно изпълняващият длъжността Президент назначи за Министър на труда един бивш ръководител на Синдиката на общинските служители, Алфредо Атанасоф (член на “официалната” ОКТ), а за Министър на промишлеността - бившият председател на Аржентинския индустриален съюз, Мендигурен. Верен на перонистките идеи, той заяви желанието си да “положи основите на нов модел за възстановяване на производството, труда на аржентинците, вътрешния пазар и да въведе по-справедливо разпределение на националния доход” (1/1/2002). Ръководството на официалната ОКТ изрази съгласието си с това предложение и поиска “започването на диалог за постигане на общонационално споразумение са излизане от кризата”. Генералният секретар Даер заяви: “Ще подкрепим това или всяко друго правителство пред натиска на крупните икономически групировки, които смятат, че президентът трябва да бъде мениджър на техните интереси”. Генералният секретар на Движението на аржентинските трудещи се, Мойано, изрази изчаквателната позиция на централата: “Ние сме за правителство, което се опитва да направи нещо различно от правеното досега. Но освен това сме и перонисти”. Генералният секретар на Конфедерацията на аржентинските трудещи се, Де Хенаро, предложи “да действваме чрез ФРЕНАПО за разрешаване на

икономическата криза, за да се сложи край на бедността на домакинствата, детската смъртност поради недोхранване, и за съживяване на вътрешния пазар”. Католическата църква, с подкрепата на представителя на ООН в Аржентина и на неправителствените организации, създаде Национален форум на социалния диалог за анализ на ситуацията и издигане на предложения. ОКТ и ДАТ участваха в тези съвещания, докато КАТ реши да не участва, тъй като смята, че средището за постигане на такова обществено продуктивно съгласие е парламентът. Трите централи поискаха да се свика Съветът по минималната заплата (в летаргия от близо десетилетие), за да се осъвремени размерът ѝ според инфлацията и за да се забранят от правителството уволненията по време на кризата. Беше прието Постановление за шестмесечна забрана на неоснователните уволнения, остро критикувано от всички работодателски организации.

Наемните работници вече бяха засегнати от уволнения поради закриването на предприятия и свиването на обема на производство с отраженията им върху безработицата и влошаването на условията на труд, от намаляване на номиналните заплати на всички професионални категории (определеното от президента Де ла Руа намаление с 13% в публичния сектор се запазва от новото управление) и от спада на реалната заплата заради инфлацията, която се развихря отново след близо десетилетие нулеви равнища или дори дефлация.

Безработните, особено тези, които са били обект на държавна политика по заетостта (под формата на помощи и временни програми за заетост) организираха различни прояви и станаха истински социални актьори. В исканията си за помощи (“планове за работа”) те се ръководят от определено леви идеи и организационно са свързани с “работнически” социалистически партии или движения с маоистки и троцкистки уклон. Една от тези организации дори членува в Конфедерацията на аржентинските трудещи се. Като средство за борба те използват дълги, няколкодневни походи, в които хиляди участници се събират на площада Пласа де Майо, блокиране на пътища, превземане на обществени сгради, протестни демонстрации пред жилищата на предприемачи или политически дейци. Прибягват до насилие само когато са подложени на полицейски и жандармерийски репресии.

Качеството на живота на аржентинците непрекъснато се влошава, особено от средата на последното десетилетие. През последните месеци тази тенденция се засилва с откритите стачки или мълчаливия саботаж чрез педантично усърдие на държавните служители, застрашени от уволнения и засегнати от оряването на заплатите, изплащането с бонове на заплатите на провинциалните служители (своеобразна трета парична единица след долара и песото), които не винаги се приемат от кварталните търговци, честите блокирания на пътища и улици за продължително време, което пречи да се спазва работното време, липсата на информация, от която страдат банковите служители и която кара клиентите да чакат на дълги опашки за прости операции. Всичко това води до нарастване на напрежението, раздразнителността и конфликтите между клиенти, заплахи и грубо отношение към банковите служители.

Средните слоеве активно участват в народните демонстрации на местно и квартално равнище. Много често техни представители стават заложници на банките без възможност да разполагат със спестяванията си. Стават жертва на безработицата, която засяга сектора на услугите, и обедняват поради спада на

номиналните заплати и започналия инфлационен процес. Много често наемните работници от средните слоеве не членуват в синдикатите, тъй като отхвърлят близостта с перонизма в различните му направления и формите на управление на синдикалните организации. Ясното осъзнаване на мащаба на кризата ги тласка към преки действия, като квартални митинги, протестни демонстрации пред банките и домовете на дискредитираните политици; решаващо е участието им в “касероласос” (протестите с тенджери), но това са деполитизирани движения. Техният лозунг е: “всички да си вървят”.

Позициите на синдикалните централи относно кризата и нейните последици

От дълги години, противно на традиционното синдикално единство (формално), съществуват три централи.

Общата конфедерация на труда, наричана “официална”, която обединява повечето синдикати, е ортодоксално перонистка и е силно свързана с перонистката партия. Характеризира се с положителното си отношение към диалога и договарянето с правителствата. Тази обвързаност ѝ попречи да се конфронтира с правителството на Менем. Тя разкритикува непопулярните мерки, но не постави под въпрос самия модел.

Фракция на ОКТ, наречена **Движение на аржентинските трудещи се**, много борбена и непримирима, близка до перонистката партия, но отстояваща своята независимост, с известна мобилизираща сила, е оглавена от ръководствата на синдикатите на транспорта и водачите на камиони. Поради това играе решаваща роля при стачките със значителното им отражение върху градския транспорт. ДАТ критикува не само мерките, а и модела, но без да предложи обща алтернатива.

Конфедерацията на аржентинските трудещи се обединява значителен брой синдикати от публичния сектор, както национални, така и провинциални (но синдикатите на общинските служители, с голяма членска маса, членуват в “официалната” ОКТ). Създадена от християнското направление на синдикалното движение, тя е изградена основно от синдиката АТЕ (Асоциация на държавните служители) и СТЕРА (Централа на работещите в образованието на Република Аржентина). Тя много се различава от другите две. Първо, не е призната от Министъра на труда на същите основания като ОКТ и ДАТ поради по-малката си членска маса. В идейно отношение изхожда от наличието на антагонистични класи и действието на империализма. Остро критикува другите две централи за готовността за диалог и преговори с работодателите и правителството, начините на управление на членския внос и липсата на вътрешна демокрация. Без да има същински глобален проект или алтернативен модел, тя предложи редица смислени, но трудно осъществими проекти за борба с безработицата (помощ за безработни, издържащи семейство, увеличена според броя на децата, в качеството на осигуровка и за подпомагане на квалификацията и преквалификацията) и бедността (универсална помощ за социално слаби). От трите централи тя има най-голяма мобилизираща сила в абсолютно изражение и спрямо членската маса. Една от най-важните организации на безработните (“пикетерос”) членува в КАТ. Ползва се с голямо уважение от страна на традиционните партии и широка подкрепа от левите и лявоцентристките партии.

Безработните и бившите ползватели на социалните политики за заетост се организираха много успешно с подкрепата на КАТ и левите партии или движения. Те се характеризират с готовността и способността за масова мобилизация, митинги, блокиране на пътища, протестни демонстрации пред държавните институции, няколкодневни походи с участието на бивши синдикални и политически дейци и низови общности на католическата църква.

Докато демонстрациите с празните тенджери спонтанно се организират на Пласа де Майо, по кръстовища и площади в жилищните квартали, без участието на много хора, “пикетерос” провеждат масови шествия по улиците. Едните искат премахване на коралито, за да ползват доларовите си спестявания, и строг контрол върху корупцията, докато пикетерос искат работа и прехрана: “Хляб и Работа”.

Демонстрантите с тенджерите започват да се ухажват от ръководствата на левите политически партии на фона на рязкото отхвърляне на другите партии. Пикетеросите симпатизират на левите партии, с които през последните месеци връзките укрепват.

Официалната ОКТ и ДАТ не участват в тези прояви. Те възприемат демонстрантите с тенджерите, обединени от критиката към политическите партии и особено към министрите от правителствата на Менем и Де ла Руа, смятани за некадърни и корумпирани, като чужда, дори антагонистична на трудещите се социална прослойка. По равнище на доходи и жизнен стандарт те са далеч от пикетеросите.

КАТ възприема демонстрантите с тенджерите като изразители на средните слоеве, осъзнали кризата. Тя смята, че по определени въпроси са възможни общи искания с наемните работници. Пикетеросите дори опитаха да обединят демонстрациите (“една и съща битка”), без да ги смесват.

Печелещи и губещи

Кои печелят...

През първите месеци от новия модел на развитие печелят най-напред длъжниците (едри и дребни) на доларови кредити, получени от намиращите се в Аржентина финансови институции. Но поради критиките от страна на обществеността заемите ще бъдат индексирани с коефициент според индекса на цените, а лихвеният процент ще се регулира от Министерството на икономиката. Следва да се припомни, че официалният обменен курс е фиксиран на 1 долар= 1,40 песос, а на свободния пазар доларът плава при курс 2,00-2,20 песос.

Износителите също се оказват сред печелившите, тъй като могат да обменят получените от търговските сделки долари на свободния пазар, т.е. за 2 или повече песос според валутния курс в избран от тях момент. До началото на март 2002 г. само суровият петрол и неговите деривати се облагат с 20% от експортната им цена, но чуждестранните компании прехвърлиха тази удръжка върху вътрешните цени.

... и кои губят?

Досега губещи са всички спестители с доларови сметки, държавни и частни, едри и дребни, тъй като парите им са блокирани и могат да теглят ограничени суми в песос при обменен курс 1,40, далеч по-нисък от свободния валутен курс. Те отстояват (постоянно и шумно) правото си на частна собственост, подкрепяни от медиите. Централната банка запазва ограниченията,

тъй като се бои от масово теглене на песо и долари, а банките не могат да изплащат сумите поради липса на ликвидност. Така се цели предотвратяването на верижни фалити. Парадоксът е в това, че всички финансови мерки през 90-те години за насърчаване на концентрацията и навлизането на банки с чужд капитал се обосноваваха със способността им да се справят бързо и неотложно с исканията на кредиторите си чрез мобилизиране на средства от централните си кантори.

Малките и средни предприятия губят по различни причини – първо, от рецесията, второ поради по-трудното получаване на нисколихвени кредити при липсата на ликвидност. Много от тези предприемачи попаднаха в капана на *коралито* и не могат да разполагат с парите си за уреждане на доставки, изплащане на заплати, данъци и дългове.

Промишленият сектор също е засегнат. Деиндустриализацията (започнала след държавния преврат през 1976 г. и засилена от 1991 г. насам) постави всички браншове в силна зависимост от внос на оборудване и суровини. Резкият спад на вноса вследствие на девалвацията спира производството поради недостиг на суровини, материали, съставки и резервни части. Така вносителите изпадат в положение на повишаване на цените на техните стоки при свитото търсене вследствие на рецесията от 1998 г. насам. Освен рецесията, несигурността и липсата на стабилност ги принуждават да предоставят кредити със значителен срок на погасяване и при сегашния фиксиран курс, който има всички изгледи да се покачи при постъпване на средствата. Това положение ги кара да повишават цените от предпазливост и инфлацията се покачва. Теоретически затварянето на икономиката за внос поради рецесията, недостигът на валута и новият обменен курс биха могли да стимулират процес на замяна на промишления внос, но това отнема време и изисква специална държавна политика.

Банките понастоящем са в затруднено положение поради голямата разлика във валутните курсове за техните кредитори и длъжници. Единствената голяма банка (Галисия), останала в ръцете на националния капитал, изпитва сериозни трудности и твърде вероятно ще се наложи продажбата или сливането ѝ тази година. Поради значението на финансовия сектор правителството подготвя редица мерки за компенсиране на положението и за предотвратяване на фалита, закриването и/или преместването на чуждите банки. Сега никоя от тях не е в състояние да позволи неограниченото теглене на всички депозити, както искат клиентите.

Преди приватизираните предприятия за услуги имаха законовата възможност да определят тарифите в долари и да ги променят според американския инфлационен процент. Това им позволяваше да извличат големи печалби и водеше до изтичане на валута и трансфери към компаниите-майки. Първите мерки на правителството на Дуалде премахнаха (или замразиха) тези две клаузи; приватизационните договори ще предизвикат натиск за преговаряне на условията, може би с регулирана актуализация на тарифите в песос.

Губещи са и наемните работници, тъй като не могат свободно да разполагат със средствата си, блокирани в банките, номиналната заплата остава непроменена, а инфлацията нараства въпреки рецесията (4% през февруари). Взелите кредити, макар и обърнати в песос 1 към 1, ще трябва да изплащат по-

голям дълг, тъй като ще има коефициент на индексация според инфлацията и допълнителен лихвен процент.

Натискът на международните институции

МВФ бързо промени отношението си към Аржентина през 2001 г. след десетилетна подкрепа на конвертируемостта. Фондът предоставяше значителни заеми и съвети в областта на икономическата политика при тясното обвързване на президента Менем с американското правителство. Промените в аржентинската икономическа политика, противно на желанията на новото ръководство на МВФ, твърдият валутен курс (конвертируемостта) и най-вече невъзможността в няколко случая за спазване на поетите ангажименти и за погасяване на заемите втвърдиха позицията му от няколко години насам. За отпускане на средства, нужни на Аржентина за предотвратяване на банковия фалит и нова девалвация, МВФ изисква “като предварително условие страната да разреши бързо съвкупността от проблемите си”:

- рязко намаляване на бюджетния дефицит на национално ниво и най-вече на дефицита на провинциите чрез силно съкращаване на разходите (това означава на броя работници и техните заплати);
- данъчна реформа за увеличаване на постъпленията и значително намаляване на укритите данъци (за да се разполага редовно с достатъчно средства за погасяване на външния дълг);
- свободно плаване на курса на долара без пряка намеса на държавата;
- освобождаване на блокираните депозити в банките, дори и ако се налага реструктуриране на финансовата система и фалита на няколко банки;
- надеждно реструктуриране на плащанията по външния дълг след обявената просрочка (което трябва да стане с намаляване на главницата и на лихвите);
- план за устойчив икономически растеж.

Американското правителство непрекъснато критикува наскоро приетите мерки в областта на икономическата политика, които не са в пълно съзвучие с постулатите на МВФ. А предварителното условие за да реши МВФ да отпусне заем, е положителното становище и съгласието на американското правителство.

В края на февруари и началото на март 2002 г. правителството успя след трудни преговори да удовлетвори две от изискванията на МВФ.

Постигнато бе общонационално споразумение за съфинансиране на бюджета – провинциите поеха ангажимент да намалят значително дефицита си, а правителството вече не е задължено да прехвърля ежегодно определен минимум средства. Средства ще се прехвърлят само при увеличаване на данъчните постъпления. Това е трудно постижима цел, особено в период на рецесия.

Конгресът (с подкрепата на перонистката, радикалната партия и фракция на ФРЕПАСО, но с опозицията на десните и левите партии) прие бюджет 2002 г. с ангажимент за рязко намаляване на дефицита чрез свиване на разходите, въпреки прогнозите за 15% инфлация и 5% спад на БВП. МВФ смята за недостатъчно намаляването на бюджетния дефицит и за твърде оптимистични прогнозите относно инфлацията и БВП. При оказвания натиск и поставените условия не е изключено предприемането на други мерки за затягане на коланите в периода до следващите президентски избори.

Синдикалните организации ще бъдат изправени тази година пред големи предизвикателства – нарастването на безработицата, покачването на инфлацията,

невъзможността за постигане на компенсиращи увеличения на заплатите, намаляването на номиналните заплати в държавния сектор, особено в провинциите и общините. Бюджетните дотации и новите данъци, с които правителството възнамерява да обложи предприятията, реализирали големи печалби през 2001 г., би следвало да позволят подпомагането на безработните и някои специфични категории от активното население, за да се избегне клиентелизмът и отклоняването на средства от тези, които стопанисват фондовете по политиките за заетост.

НАСТЪПЛЕНИЕ СРЕЩУ ТРУДОВИТЕ ПРАВА И СОЦИАЛНИЯ ДИАЛОГ В ЕВРОПА

ИТАЛИЯ – ОБЩАТА СТАЧКА

На 16 април осемчасова обща стачка спря всякаква производствена дейност в страната. Милиони трудещи се и граждани се стекоха по улици и площади, за да се противопоставят на политиката на дясно-центристкото правителство на Силвио Берлускони. Синтетичен израз на протеста е прословутият член 18 от Статута на трудещите се (Кодекс на труда), който регламентира защитата на работниците срещу неправомерни уволнения. Всъщност общата стачка е свикана от трите синдикални централи за обществен отпор срещу редица решения на правителството:

- за промяна на чл.18 от Статута на трудещите се и трудовия арбитраж;
- за промени в системата на социално осигуряване;
- по заетостта и развитието на Южна Италия;
- по данъчната реформа с отражението върху социалната политика;
- по образователната и здравната реформа.

Синдикатите смятат, че решенията на правителството, с явната подкрепа на работодателската организация Конфиндустрия, не подпомагат развитието на Юга, на изостаналите райони и на заетостта, а ощетяват широки слоеве трудещи се, младежи и пенсионери. Нормите в правителствените проектозаконови са неприемлив едностранен политически акт на правителството срещу най-елементарните правила на социалния диалог. Всичко това крие опасност от въвеждането на модел на общество и на социална държава, в които нееднаквото третиране ще увеличи социалното изключване и обществената маргинализация.

С общата стачка трите централи отстояват като стратегическа цел връщането към политиката на тристранно сътрудничество и внасянето на съществени изменения в проектозаконите на правителството.

Промените в трудовата област

В проектозакона на правителството се предвижда премахването на чл. 18 от Статута на трудещите се и промени в системата на трудовия арбитраж.

В чл.18 се утвърждава принципът, че неправомерно или неоснователно уволнение в предприятие с над 15 работници е юридически нищожно. Съдията, потвърдил нищожността на уволнението, постановява възстановяването на несправедливо уволнения работник на предишното му работно място.

Правителството, което предлага премахването на този член, не заявява ясно какви цели преследва, а разгръща мощна пропагандна кампания с най-различни аргументи. “Това се налага, защото Европа така иска.” Всъщност вярно е точно обратното. Хартата за правата, приета в Ница (която Италия наскоро е ратифицирала), предвижда правото на всеки работник да не бъде уволняван без основателна причина. “Санкцията за възстановяване на работника е най-строгата в Европа и съществува само в Италия.” И това не е вярно – възстановяването на работа е предвидено във водещите европейски страни, с изключение на Великобритания. В страните, в които съществува алтернативата за обезщетение (Германия, Испания), работодателят трябва да докаже обективните причини, които възпрепятстват възстановяването на работника, като обсегът на действие на тази норма е по-широк, отколкото в Италия. Освен това според договорите на ЕС критериите за хармонизация не могат да се използват за намаляване на съществуващото в дадена страна равнище на защита. Следователно, по-скоро Великобритания трябва да си постави въпроса за твърде леката санкция.

“Във всички случаи остава нищожността, следователно и възстановяването на работа, при дискриминационни уволнения.” Това също не е така. Напротив, ще се разрешат и дискриминационните уволнения (омъжени жени, ползващи майчинство, синдикални ръководители, некатолици и всякакви други), тъй като тежестта на доказателството, което по чл.18 пада върху работодателя, който трябва да докаже основателността на уволнението, ще се прехвърли върху работника, който ще трябва да доказва, че е бил дискриминиран. “При всички случаи нищо няма да се промени за онези 65% трудещи се, които работят в предприятия с по-малко от 15 работника.” Промяната на тази важна разпоредба нарушава общия баланс, както личи от искането на някои представителни сдружения на дребните предприятия да се ревизира и законът, който урежда уволненията в производствени единици, изключени от приложението на Статута, с оглед намаляването на санкциите.

“Премахването на чл.18 ще позволи да се създаде по-голяма заетост.” Някоя икономическа доктрина не е доказала подобна теза, докато многобройни статистически проучвания показват, че единствената действително съществуваща връзка е между по-голямата свобода за уволнения и по-високата норма на печалба спрямо заплатите. А в Италия, където действа тази защитна разпоредба, през последните четири години съотношението между ръста на заетостта и нарастването на БВП е най-високото в индустриално развития Запад (докато във Великобритания е най-ниско).

Според синдикатите същинската цел на желязното споразумение между правителството на Берлускони и ръководената от Д’Амато Конфиндустрия за премахването на чл.18 е много проста – да се отслабят и направят по-уязвими наемните работници и да се изтласкат встрани техните представителни организации. Целта е да се спасят най-консервативните предприемачи с най-големи затруднения да поддържат конкурентноспособността си, които издигнаха Д’Амато за председател на Конфиндустрия и представляваха решаващ електорален резерв за десницата.

Единственото изменение в разпоредбите за уволненията, което отговаря на интересите и на работниците, и на предприятията, е опростяването и ускоряването на процедурите. Интересът на работника е очевиден, но и за

предприемача щетите могат да бъдат големи, ако след време уволнението бъде анулирано, тъй като освен възстановяването на работа той трябва да изплати на работника заплатите за изтеклия междуременно период, който може да се окаже значителен.

Вече беше предложен проект за реформа на съдебния процес по трудови дела, който предвижда улесняване на арбитража (без да го променя по същество) и прилагането на спешни процедури, и без това предвидени в чл.28 на Статута (антисиндикално поведение). Вместо да се възползва от тези процесуални разработки, подкрепени и от синдикатите, правителството предпочете да промени смисъла на арбитража с въвеждането на понятието “арбитраж по справедливост”, без връзка със законови и договорни положения, и така да вкара през прозореца това, което не успява да вкара през вратата. С други думи, да даде на арбитража възможността да направи това, което при действието на чл.18 съдията не може – да овъзмезди неправомерно или неоснователно уволнение само с парично обезщетение.

С решението да промени чл.18 от Статута правителството не само премахва едно основно право на трудещите се, но и преустановява социалния диалог, като възпрепятства постигането на съгласувани решения и по други въпроси.

Синдикатите настояват:

- да не се променят действащите разпоредби за уволненията и арбитража;
- да се финансира нова система от социални амортизатори (обезщетения при безработица), както предвижда Коледното споразумение от 1998 г. Съществуващите неравенства не могат да се преодолеят с нулеви разходи, както иска правителството;
- да се засилят правата и закрилата при нетипичните форми на заетост и да се вземат мерки срещу влошаването на условията на труд;
- да се приведе в действие реформата на трудовата борса с по-високи качествени стандарти в публичния сектор.

Стачката беше проведена за възобновяване на диалога с правителството и работодателите по въпросите на сигурността и качеството на труда, за създаване на нова заетост.

Социално осигуряване

Проектозаконът на правителството в социалноосигурителната област благодарение на синдикалния натиск не засяга пенсиите за прослужено време, но нанася тежък удар на обществената осигурителна система.

Синдикалните централи изразяват твърдото си несъгласие с четири аспекта на проектозакона:

- За да продължи трудовата си дейност, след като е изпълнил условията за пенсия за прослужено време, работникът трябва да прекрати трудовото си правоотношение и след това да сключи срочен договор със същия работодател. Това дава голяма свобода на работодателя да реши дали да предостави или не това право на работника.
- Задължителното записване в пенсионни фондове. Допълнителното осигуряване трябва да е свързано с клаузите от КТД. Доброволното записване на работниците в професионалните фондове за допълнително осигуряване трябва да се насърчава чрез договорени процедури за мълчаливо съгласие и

- трябва да предвижда задължителни вноски от работодателя за обезщетение при прекратяване на трудовото правоотношение.
- Предвиденото облекчаване на осигурителните вноски с 3 до 5 пункта за новоназначените с безсрочен договор с оглед насърчаване на допълнителното осигуряване и намаляване на разходите за труд.
  - “Постепенното” прилагане на някои принципи и критерии от проектозакона и неприлагането на други в публичния сектор, в частност възможността за постепенно премахване на забраната за едновременно получаване на пенсия за прослужено време и трудови доходи от наемни работници или самонаети. Правителството си запазва пълната свобода да определя разширяването на обхвата на тези критерии, с което съществува опасност от задълбочаване на различията между публичния и частния сектор.

Синдикатите смятат, че намаляването на осигурителните вноски за новоназначените с безсрочен договор ще намали постъпленията в осигурителния фонд с около един пункт от БВП. Тази разлика ще трябва да се покрие от общите данъци, а това може да има само отрицателни последици върху бъдещите пенсии на новоназначените, но и на по-възрастните работници, както и на самите пенсионери. Намерението на правителството е ясно – да се намали общественото пенсионно покритие до минимум и да се замести с индивидуални пенсионни планове с режим на капитализация. Това обяснява и решението за задължително прехвърляне на гаранционния фонд за обезщетения при прекратяване на трудовото правоотношение към пенсионните фондове. Същото намерение прозира и в тенденцията професионалните пенсионни фондове да се превърнат в остатъчна величина спрямо индивидуалните пенсионни планове. Като тревожно и неприемливо се оценява посегателството върху принципа на свободния избор, върху който се основава допълнителното осигуряване в страната. Затова стачката трябва да даде твърд отпор на опита да се омаловажи обществената осигурителна система.

Удължаването на трудовата активност на възрастните работници, определено като цел от срещата на високо равнище в Барселона, трябва да се постига с подходящи мерки. Проектозаконът на правителството на Берлускони предлага същите стимули като в бюджета на правителството на Амато, които досега не са дали съществени резултати. Липсва най-вече готовност от страна на предприятията да задържат възрастните работници въпреки освобождаването от осигурителни вноски. Проектозаконът не само не въвежда задължение за работодателя да удовлетвори исканията на работниците да продължат трудовата си дейност, а предвижда стимули с обратен знак като намаляване на осигурителните вноски и неприлагането на чл.18 от Статута за новоназначените работници. Това ще доведе до сериозни изкривявания на трудовия пазар и ще тласне предприятията да се освобождават още повече от възрастните работници. Повишаването на трудовата активност на възрастните изисква дълбоки промени в стратегиите за управление на персонала. Този проблем не е само италиански, а общоевропейски. Предприятията не инвестират в обучението и квалификацията на по-възрастните работници, нито в организация на труда с поетапно внедряване на технологичните новости. На практика всяка техническа революция води до изхвърлянето на работниците над 45-годишна възраст. Това впрочем обяснява защо при различна законова възраст за пенсиониране фактичката средна

пенсионна възраст е еднаква във всички страни от ЕС. Затова в Европа се говори професионално обучение през целия живот и за обществената отговорност на предприятията – въпроси, които напълно отсъстват в програмата на правителството на Берлускони.

Данъчна политика

Проектозаконът на правителството за данъчна реформа, освен че не е бил предмет на обсъждане със социалните партньори, необходимо заради отраженията, което ще има върху икономическите и жизнените условия на работниците и пенсионерите, според синдикатите сериозно застрашава социалната справедливост и подходната политика, тъй като прекомерно облагодетелства най-заможните слоеве.

В редица части проектозаконът няма финансово покритие, а в други, като ДОД за физическите лица, има твърде общ характер, като оставя конкретните уточнения на бъдещите бюджетни закони. Това означава, че или обещаните данъчни намаления няма да се реализират, или че ще бъдат компенсирани чрез намаляване на държавните разходи. Изглежда това е намерението на правителството, тъй като се предвижда драстично съкращаване на периметъра на държавна намеса, особено на социалната държава.

За данък общ доход на физическите лица проектозаконът предвижда двустепенна скала: 23% за доход до 100 хиляди евро и 33% за по-високи доходи. Тази схема няма аналог нито в ЕС, нито дори в САЩ. Фактически се премахва прогресивното облагане, което според финансовия министър ще се възстанови чрез системата за приспадане на разходи от облагаемия доход. Но проектозаконът не посочва ясни критерии нито за определяне на необлагаемия минимум, нито за приспаданите разходи. Тези въпроси се оставят изцяло на усмотрението на правителството. Така се изнемва основният прерогатив на парламента – да определя данъците на гражданите.

За данъкоплатците се очертават твърде тревожни последици. При двустепенната скала само най-богатите ще знаят със сигурност как им се отразява данъчната реформа (освен приспаданите разходи). Намалението на данъчните задължения в размер на 23-24 милиарда евро ще засегне с около 56 на сто най-богатите 10% от населението. Огромната маса данъкоплатци ще зависи от решението на правителството и финансовия министър. Така данъчният проектозакон грубо погазва конституционните принципи за равенство и солидарност, както и за прогресивното облагане. Освен това той не решава проблема на милиони хора, които поради ниския си доход няма да се ползват от приспадането на разходи.

С общата стачка синдикатите настояват за коренна промяна на данъчния проектозакон. Намаляването на данъчното бреме трябва да облагодетелства наемни работници и пенсионери със средно-нисък доход, затова трябва да се запази прогресивното подходно облагане. Необходим е достатъчен брой данъчни скали и ставки, горна ставка над 40% и потвърждаване на системата за приспадане на специфични разходи за наемни работници и пенсионери. Освен това намаляването на държавните данъци не бива да довежда, чрез увеличаването на местните данъци и такси, до нарастване на общото данъчно бреме. Синдикатите смятат, че намаляването на данъчното бреме трябва да е разумно и не бива да се постига в ущърб на социалната политика, на образованието и

професионалната квалификация, на научната и развойна дейност. Социалните разходи следва дори да се увеличат до европейско равнище с оглед разширяване на социалната закрила, приемане на политика за подпомагане на възрастните хора, реформа на социалните амортизатори.

Конфедерациите не настояват само за промени по ДОД за физическите лица. Те смятат, че облагането на доходите от финансови източници трябва да се уеднакви, но на подходящо равнище, с не по-малко от 19-20%. Освен това настояват за данъчна политика към предприятията, която да насърчава изследователската дейност и технологичното обновление, за да се повиши качеството на производствения апарат и конкурентноспособността на страната в международен мащаб.

Здравеопазване

Програмата на правителството по същество предвижда организиране на здравеопазването според пазарните принципи, като главната цел на регионите ще се свежда до контролиране на разходите чрез възможно най-широкото им прехвърляне върху гражданите. Освен задаваща се приватизация на редица дейности и услуги, това означава оттегляне на държавата от планирането и публичния контрол върху здравеопазването.

Синдикатите настояват за цялостното приложение на закона за “здравната реформа”, особено в частта за универсалния характер на здравеопазването като гаранция за правото на достъп на всички граждани до здравно обслужване; приемането на норми, които да задължават регионите да осигуряват национално определените основни равнища на обслужване; акредитиране на всички обществени и частни здравни заведения според национални стандарти и изисквания като гаранция за качествено обслужване; разработване на Национална здравна програма като стратегически инструмент за национално здравно и социално-здравно планиране, подсиурена с необходимите финансови ресурси.

Образование

Конфедерациите се обявяват за:

- осигуряване чрез подходящи структури на правото на обучение и квалификация;
- запазване на националния характер на цялото образование;
- засилване ролята на държавното училище;
- признаване на професионалните качества на целия училищен персонал;

Общата стачка има за цел да попречи едностранните действия на правителството и Конфиндустрия да нагнетяват социално напрежение, като стоварват върху най-уязвимата част на обществото последиците от политически решения, които подкопават из основи всичко постигнато чрез политиката на тристранно съгласуване.

АСНАР ПО СЪПЪКТЕ НА БЕРЛУСКОНИ

Общата стачка в Испания

На 20 юни т.г. в Испания се проведе 24-часова обща стачка, свикана от Работническите комисии (Comisiones Obreras) и Общия съюз на трудещите се (UGT) за изразяване на протест срещу реформата на обезщетенията при

безработица, прокарана със законов акт на правителството. Това е първата обща стачка срещу дясно правителство (управляващата Народна партия на Хосе Мария Аснар) от възстановяването на демокрацията през 1975 г. Преди това са провеждани общи стачки срещу Испанската социалистическа работническа партия. Испанците още помнят стачката от 14 декември 1988 г., когато по думите на бившия секретар на UGT Николас Редондо “дори и часовниците спряха”.

До 17 април Аснар не изпускаше случай да хвали из цяла Европа добрите отношения на правителството със социалните партньори в страната. През шестте си години управление Аснар подписа многобройни споразумения, в т.ч. за реформата на труда през 1997 г. и за реформата на обществената осигурителна система. Но последните събития показват, че нещо се е пропукало. Правителството упорито окачествява като “политическа” стачката, проведена в навечерието на срещата на държавните и правителствени ръководители при приключване на испанското председателство на ЕС, и обвинява ИСРП за подклаждането на протеста.

Обстановката се нагнети много бързо. На 17 април Министърът на труда представи поотделно на работодатели и синдикати мерките за реформа в системата за защита при безработица. Същият ден синдикатите изразиха загриженост от съдържанието на документа и предупредиха правителството, че ако се посегне на права и обезщетения, ще бъде даден подходящ отговор. През следващите дни, след по-внимателен анализ на отделните предложения, първоначалната загриженост прерасна в тревога. UGT и CO заплашиха с обща стачка, за да принудят правителството да оттегли предложенията си. Правителството изрази готовност да внесе изменения, но не и да оттегли предложенията си. И тъй като правителството запазваше офертата си за диалог, никой не очакваше на другия ден реформата да бъде прокарана със законов акт. Синдикатите и левите партии окачествиха този акт като “недопустим” и проява на “нагло и авторитарно” поведение.

Синдикатите изтъкват, че Испания е страната от ЕС с най-нисък коефициент на икономическа активност (49%) и най-висок процент безработица (около 11%), а Националният институт по заетостта от четири години отчита активно салдо (достигнало през 2001 г. 3,6 милиарда евро). При тези резултати UGT и КО настояват за разширяване обхвата на помощите за безработни, след като днес 40% от безработните нямат право на обезщетения. Освен това настояват за засилване на активните политики и на държавните служби за заетост (техният дял в търсенето и предлагането на работа не надвишава 17%).

Правителствената реформа, приета от парламента на 13 юни само с гласовете на Народната партия (с абсолютно мнозинство в Кортесите), въвежда мерки, които нямат нищо общо със системата на обезщетения, като премахването на “служебната заплата”, която работникът получава от работодателя, когато съдят постанови незаконността на уволнението (синдикатите изчисляват, че с тази мярка предприятията ще си спестят около 500 милиона евро).

С реформата всеки работник, загубил работата си, е задължен да подпише декларация, че ще приеме всякаква оферта, за работа или обучение, и може да откаже не повече от три предложения за работа, отговарящи или не на квалификацията и професионалните му умения. След третия отказ безработният ще трябва да се откаже от осигурителните плащания, а след четвъртия отказ да

продължи обучението си или да приеме каква да е работа, ще загуби и правото на обезщетения. Държавната администрация става единственият съдник, който преценява дали предложената работа може да бъде отказана или не от безработния. В първоначалния вариант на разпоредбата се уточняват параметрите на “подходящата оферта за работа” – до 50 км от местоживеенето, до 3 часа път до местоработата и обратно, до 20% от заплатата за транспортни разходи. В приетата след няколко дни законова разпоредба тези параметри слабо се променят – разстоянието става 30 км, времето за път – 2 часа, частта от заплатата остава непроменена.

Други мерки са насочени към промяна на помощта при безработица, възлизаща днес на 325 евро за шест месеца, получавана от временните работници в Андалузия и Естремадура, двете най-засегнати от безработица области. Срещу тази мярка се надигна цялата южна част на страната.

Краят на диалога

“Правителството трябва да оттегли реформата на обезщетенията при безработица, за да запази социалната стабилност в страната. Ние ще направим всичко възможно за запазване на диалога, който дълго време беше знамето на правителството на Аснар” – това е общото становище на генералните секретари на СО и UGT, Хосе Мария Фидалго и Кандидо Мендес, изразено в интервю пред испанския ежедневник АБС. Фидалго смята, че реформата дава зелена улица за уволнения на работниците в най-неизгодно положение и дори не улеснява живота на предприятията. “Тази реформа не обслужва борбата с безработицата и не отговаря на никаква необходимост, нито икономическа, нито социално-политическа.”

Кандидо Мендес обвинява правителството, че е представило реформата на подбран кръг журналисти, преди да я представи на синдикатите и работодателите. “Аснар заяви готовността си да приема предложения, които съвпадат с неговите цели. Но това не е диалог. Това, което е замислил, е модел на европейска интеграция, основан на намаляването на разходите за труд и на социалните права. Този модел сродява Аснар с Берлускони и Блеър.”

Според синдикатите приоритетите са други, като се започне с разширяване обхвата на обезщетенията за безработица с оглед включването на онези 40% трудещи се, които са лишени от такива, и мерките за развитие на заетостта, станали възможни с успешното развитие на икономиката.

Стачката бе свикана общо от двете конфедерации. Това е първата съвместна инициатива след прекратяването на единодействието, предизвикано от подписването на споразумението за пенсиите само от СО.